

De Rippen pianofabriek (deel 1)

Periode van groei: 1937-1957 van Den Haag naar Ede

Toen pianostemmer Dirk Anton Rippen in 1906 besloot vanuit Kampen naar de mondaine hofstad Den Haag te verhuizen kon hij niet vermoeden dat zijn zoon Johan Jacob Rippen dertig jaar later met een eigenhandig gebouwde 'staande vleugel' de kiem zou leggen voor de twee grootste en modernste pianofabrieken in Europa.

In het middelste pand, Bilderdijkstraat 151 in Den Haag, werd de Maestro-piano geboren

Het afregelen van een serie Maestro's

Maestro's laten hun achterzijde zien

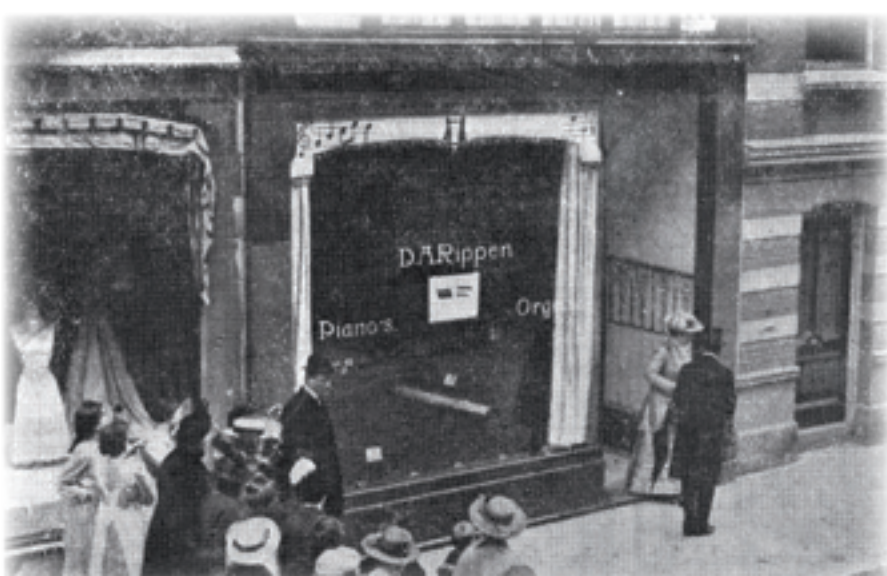

Eventuele kleine beschadigingen van het Afrikaanse mahonie finer worden met een fijn penseel gecorrigeerd

Johan Jacob Rippen werd in 1909 geboren en leerde het vak in het pianobedrijf van zijn vader en bij diverse andere ateliers. Hij begon met de basis van de pianobouw, eerst in Nederland en leerde verder in Duitsland. Het was de bedoeling dat hij op traditionele wijze zijn vader zou opvolgen in een kleinschalig en overzichtelijk bedrijf. Maar het zou anders lopen. Johan Rippen zag van nabij dat de traditionele pianobouw een moeilijke periode doormaakte.

Door de snelle opkomst van radio en grammofoon leek de piano steeds meer terrein te verliezen. En laten we niet vergeten dat piano's in de jaren twintig van de vorige eeuw vaak behoorlijk grote en hoekige meubels waren. Veranderingen in de woningbouw, met portiektrappen en kleinere woonkamers, en in de smaak van het koperspubliek maakten de weg vrij voor kleinere piano's, zoals we die tegenwoordig veel zien. Vooral in Duitsland werden deze 'Kleinpiano's' ontworpen om de pianoafzet weer te stimuleren. Echter, de muzikale kwaliteiten van deze kleine piano's waren aanmerkelijk minder goed dan de klanken van de grote, pompeuze piano's met hun veel grotere snaarlengthe en kasten.

Johan Rippen maakte zoals hij zelf later verklaarde "uit liefhebberij" een schets voor de 'Rippen-Harpvleugel'. Deze benaming is verwarrend, omdat het instrument een rechtsnarige piano is, met een wat aangepast mechaniek. De sierlijke kast kreeg zijn fraai gewelfde vorm door het natuurlijke verloop van de snaren, die evenwijdig over één kam liggen. Het instrument lijkt daardoor inderdaad op een vleugel die op zijn kant staat. Ook is de vorm van een harp in het model goed herkenbaar.

Bezoek van H.M. de Koningin aan de winkel van D.A. Rippen op 11 mei 1916

Maestro

De eigenzinnige Johan Rippen legde zijn plannen voor aan ervaren pianobouwers, maar de reacties waren sceptisch en negatief: de piano had zijn ultieme vorm al gevonden en het leek waanzin om van de algemeen aanvaarde kruissnarigheid voor een modern compact instrument weer terug te keren naar een parallel besnaarde piano. Toch werkte Rippen stug verder aan het verwezenlijken van zijn droom. Eigenhandig bracht hij al zijn vakkennis in praktijk en bouwde de eerste de eerste harpvlugel die hij de *Rippen Maestro* noemde. De gaten in het frame voor de 220 stempennen werden door hem met de hand geboord. Terwijl hij aan het proefmodel werkte nam hij zich voor om nog zes exemplaren van deze Rippen piano's te gaan bouwen. Het eerste werd voltooid in het najaar van 1937 in de bescheiden werkplaats van de firma in de Bilderdijkstraat 151 te Den Haag. De *Rippen Maestro* kon gepresenteerd worden aan verraste collega pianobouwers en aan het publiek. De eerste reacties waren vooral verbaasd: hoe durfde in de uiterst traditionele wereld van de pianobouwers een jongeman, en nog wel een Hollander, met zo'n totaal ander ontwerp te komen?

De elegante, asymmetrische vorm van de *Rippen Maestro* was een grote verrassing, zeker als we bedenken hoe in die jaren over de 'klassieke' piano werd gedacht. Een bekende binnenhuisarchitect schreef met grote stelligheid: "...niet velen zullen de vorm van de gewone hoekige piano meer kunnen waarderen. Het zal geen verlies zijn als over enige jaren dit product van kunst uit de vorige eeuw zal zijn verdwenen..."

En inderdaad was er in die periode een grote verandering in de woningbouw, de vormgeving van meubels en inrichting van de huiskamers. Denk aan de strakke lijnen van Rietveld en Berlage, architecten die zich zoals gebruikelijk voor de Tweede Wereldoorlog nog intensief met het interieur en meubilair bemoeiden.

Hollands koopmanschap

Johan Rippen combineerde zijn gedrevenheid als pianobouwer met gezond Hollands koopmanschap. Zodra de eerste *Maestro* was voltooid maakte hij plannen om jaarlijks honderdvijftig instrumenten te bouwen. Voor de bescheiden piano- en orgelhandel van zijn vader, met een winkel aan de Piet Heinstraat 42 in Den Haag was dat een onmogelijk grote productie.

Interieur Piano- en orgelmagazijn D.A. Rippen

Er werd méér personeel in dienst genomen, en uit krantenadvertenties uit de jaren voor de oorlog blijkt wel dat de *Maestro* al spoedig een succes was: Pianohandel Rippen deed de 'klassieke' modellen met korting in de uitverkoop, om plaats te maken voor het nieuwe instrument uit eigen werkplaats. De *Maestro* was overigens geen goedkope piano: 975 gulden was in 1938 een fors bedrag. Omdat het publiek de Duitse piano's als superieur beschouwde, was het voor Rippen een heel positief verkoopargument dat twee Duitse en een Engelse fabrikant zijn ontwerp in licentie wilden bouwen.

Op de Messe in Leipzig werd de Rippen Maestro aan het internationale publiek gepresenteerd en in de krant Het Vaderland van 8 mei 1938 wordt gemeld dat het nieuwe instrument daar "het gesprek van den dag" is. De muzikale kwaliteit werd heel positief beoordeeld, ook door autoriteiten als Eduard van Beinum, Sem Dresden en de in die jaren zeer beroemde pianist Theo van der Pas: "...Welk een toon! Van bas tot discant 88 tonen van gloed en verve!"

Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog remde echter de snelle ontwikkeling: vakbekwaam personeel moest onderduiken, evenals Johan Rippen zelf. De productie ging wel door, maar er ontstond gebrek aan materialen voor de bouw.

De heer Meijer, die vele jaren als pianotechnicus in heel Europa voor Rippen werkte, vertelde mij dat Johan Rippen in de oorlog ondanks grote risico's opgepakt te worden onverschrokken een Duits officiersuniform kocht en zo verkleed naar Duitsland reisde om daar met gespeelde autoriteit materialen en onderdelen voor zijn eigen fabriek te bemachtigen.

Verhuizing naar Ede

Na de oorlog kwam de productie van de Rippen *Maestro's* en daarnaast ook andere, meer traditionele modellen weer snel op gang. Inmiddels werd in Den Haag op vier locaties aan de pianobouw gewerkt, en het besluit werd genomen een geheel nieuwe fabriek te stichten. De keus viel op Ede, waar aan de Reehorsterweg een hypermodern fabriekscomplex verrees. Johan Rippen wilde de productie zo efficiënt mogelijk organiseren en daarbij zoveel mogelijk in eigen beheer houden. Anders dan bij de kleinschalige en ambachtelijke traditonele pianobouw, wilde Rippen het gehele productieproces zo gestroomlijnd mogelijk organiseren. Daarom koos hij ervoor de verschillende stadia van de pianobouw op te delen en werden metaalbewerkers, meubelmakers, schilders en andere vaklieden in dienst genomen, naast de 'echte' pianotechnici. En dat lukte ook: in de fabriek werd het ruwe hout aan de ene kant aangevoerd en 160 meter verder konden de Rippen piano's kant en klaar geladen worden in de eigen vrachtwagens, die heel Europa doorkruisten.

Het fabrieksgebouw was voorzien van vloerverwarming en air conditioning, voor die tijd uiterst modern. Het personeel was herkenbaar aan de verschillende kleuren werkkleding: groen voor de houtbewerkers, blauw voor de metaalarbeiders en wit voor de pianotechnici.

In de jaren vijftig was het gebruikelijk dat op Oudejaarsdag het personeel in alle bedrijven wat eerder naar huis mocht. Zo niet bij Rippen: daar werd het voltallige personeel om half zes verzameld in de kantine van de fabriek, en Johan Rippen hield dan traditioneel een lange, Bijbels geïnspireerde toespraak. Als behoudend protestant was hij overigens één van de mede-oprichters van de EO, de Evangelische Omroep.

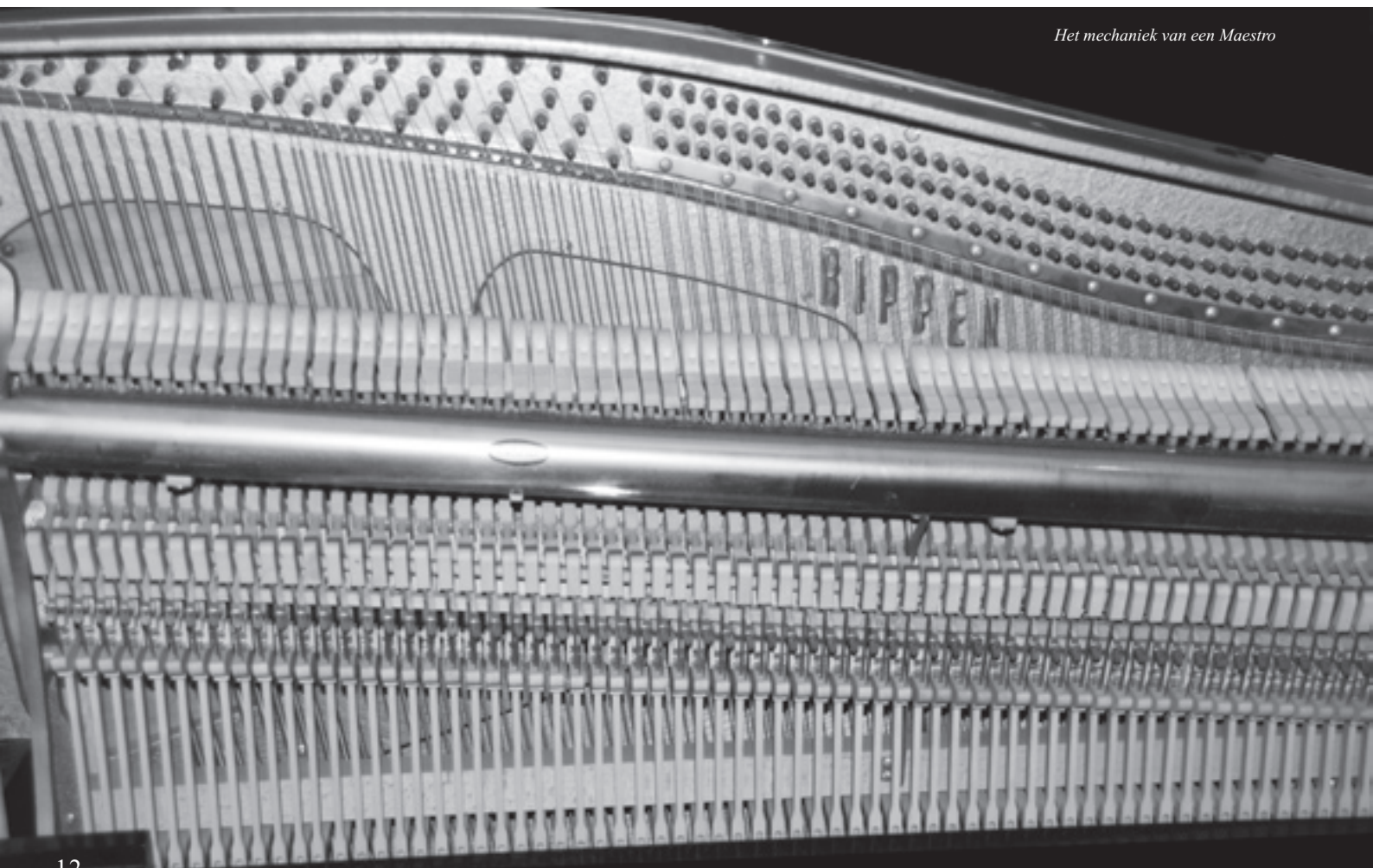
In het nieuwe fabriekskomplex was een ook grote showroom met een speciaal akoestisch plafond om de verschillende typen Rippen instrumenten zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen. Behalve de kantoren en magazijnen werd ook een aantal woningen gebouwd die het personeel kon huren. De feestelijke opening van de nieuwe fabriek werd verricht op 5 november 1957 door dr. Jelle Zijlstra, toen minister van economische zaken en later minister-president. In een speciale kleurenditie van het Rippen personeelsblad 'Alla Marcia' wordt uitvoerig verslag gedaan van deze belangrijke mijlpaal. Naast vele prominenten waren ook befaamde pianisten als Cor de Groot, Jan Wijn en Theo van der Pas aanwezig. Er werd een pianoconcours gehouden met als hoofdprijs een *Rippen Maestro*.

Exponentiële groei

De productie groeide gestaag, en het personeelsbestand nam toe tot 200 man. Eerst werden elke werkdag 12 piano's (en later ook de bijzondere gegoten aluminium Rippen vleugels) in serieproductie gebouwd. Op zeker moment was de vraag naar instrumenten zó groot dat Johan Rippen het personeel bijeen riep

Het mechaniek van een Maestro

en een dagloon extra beloofde indien de productie opgevoerd kon worden naar zestien piano's per dag. Het personeel spande zich uiteraard extra in en het lukte de dagproductie te verhogen.

Johan Rippen was niet alleen een gedreven pianobouwer, hij was ook behoorlijk op de penning: zodra het gestelde doel bereikt was gaf hij opdracht voortaan dagelijks zestien piano's te bouwen.

Omzet en productie waren sinds het prille begin exponentieel gegroeid: vóór de oorlog 50 stuks per jaar, tien jaar later 500 en toen de nieuwe fabriek in Ede op volle toeren draaide was de jaarproductie 5.000 instrumenten. Daarmee was Rippen de grootste en modernste producent van Europa. En hoewel de Nederlandse markt een belangrijk afzetgebied vormde, was een heel groot deel bestemd voor de export: 20 % werd naar Duitsland geleverd, maar ook in Frankrijk en Amerika werden Rippen piano's populair.

De Maestro in zijn uiteindelijke vormgeving

Inmiddels werden ook allerlei typen kruissnarige piano's gebouwd en voor de *Rippen Maestro* werd een nieuwe kast ontworpen: moderner en zonder consolepoten. Van dit model is de iets kleinere en kruissnarige 'Sheherazade' afgeleid, die ook een aantal jaren in productie was. Deze piano's hadden in 1960 wel een prijskaartje van ongeveer vierduizend gulden.

Het unieke van Johan Rippen en zijn pianofabriek is dat hij zijn durf en gedrevenheid voor alles richtte op vernieuwing en een voortdurend zoeken naar verbetering. En soms wordt wel vergeten dat de Rippen pianofabriek zijn grootste bloei beleefde in de na-oorlogse periode van 'wederopbouw': er was een enorme vraag naar moderne, betrouwbare en helder klinkende piano's, geschikt voor gezinnen met lessende kinderen en voor het thuis musiceren, wat nog heel populair was in het tijdperk vóór de televisie.

Door de efficiënte productie konden veel verschillende kastontwerpen gemaakt worden, passend bij de trends in wonen en interieur. Maar Johan Rippen zelf bleef steeds zoeken naar technische verbeteringen in het pianomechaniek. En weer zou hij met een revolutionair ontwerp komen, waarvoor een tweede, compleet nieuwe fabriek in Ierland werd gesticht. Daarover meer in een volgende editie van *Pianowereld*.

De Maestro in een moderner kast zonder consolepoten

